

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за спеціалізацією
«Банківська справа»
(назва спеціалізації)

на тему:
«Діяльність банків на ринку платіжних карток»
(назва теми)

Виконавець:
студентка ФФБС
Червона Ю.М.
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

Науковий керівник:
к.е.н., ст. викладач
(науковий ступінь, вчене звання)
Деркач Ю.Б.
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

ОДЕСА – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ринок платіжних карток тривалий час розвивався екстенсивним шляхом, перш за все за рахунок зростання кількісної його складової - інфраструктури, яка обслуговує операції з отримання готівки. Такий напрямок розвитку вітчизняного карткового бізнесу був обраний у зв'язку з необхідністю забезпечення потреб держателів карток, емітованих для виплати заробітної плати, стипендій, пенсій і т.д. Сучасний картковий ринок зазнав істотних змін. Сьогодні він орієнтований на підтримку жорсткої конкурентної атмосфери між гравцями.

Платіжні картки сьогодні є багатофункціональним і вкрай затребуваним роздрібним продуктом, вони становлять невід'ємну частину широкого спектра пропонованих фінансових послуг з боку банків. Постійно розширюється інфраструктура прийому і обслуговування банківських карток, розвиваються маркетингові та сервісні аспекти ведення бізнесу.

В той же час проблема управління ризиками, що генерує діяльність банку на картковому ринку, потребує подальшої теоретичної розробки та послідовного впровадження сучасних практичних рішень у роботу банків на цьому сегменті ринку. Зазначене обумовило актуальність обраного дослідження.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад організації ринку платіжних карток та надання практичних рекомендацій з питань удосконалення діяльності банку на картковому ринку.

Завдання дослідження:

дослідити сутність поняття «банківська платіжна картка», «ринок платіжних карток»;

- розглянути досвід діяльності міжнародних платіжних систем VISA та MasterCard;

- проаналізувати законодавство, що регулює діяльність учасників та членів платіжних систем;

- проаналізувати ринок платіжних карток в Україні;

- проаналізувати операцій ПАТ «Альфа банк» з платіжними картками;

- оцінити карткові продукти ПАТ «Альфа банк»;

- дослідити міжнародний досвід розвитку ринку платіжних карток;

- дослідити ризиками обігу платіжних карток та процеси управління ними.

Об'єктом дослідження є ринок платіжних карток.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних питань, пов'язаних з діяльністю комерційного банку на картковому ринку.

Методами дослідження є загальнонаукові прийоми і методи досліджень: метод системної оцінки; метод аналізу і синтезу; метод групування, порівняння та узагальнення економічних показників; статистичні, математичні методи; методи прогнозування, фінансового аналізу та спостереження.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів; практичні дослідження з питань здійснення банківських операцій з платіжними картками; законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність банків на українському картковому ринку; офіційні фінансові звіти банків; офіційні статистичні дані НБУ; науково-методична література; матеріали періодичних видань та Інтернет-ресурси.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменування). Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок. Основний зміст викладено на 64 сторінках. Робота містить 4 таблиць, 27 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи бакалавра опубліковано тези «Шляхи збільшення безготівкових розрахунків в Україні».

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні аспекти функціонування ринку платіжних карток» розглянуто зміст понять «банківська платіжна картка», «ринок платіжних карток»; досвід діяльності міжнародних платіжних систем VISA та MasterCard; досліджено законодавство, що регулює діяльність учасників та членів платіжних систем, зокрема банків.

У другому розділі «Аналіз діяльності банків на ринку платіжних карток» проаналізовано тенденції розвитку ринку платіжних карток в Україні; ринкову позицію ПАТ «Альфа банк» на ринку платіжних карток; конкурентні переваги карткових продуктів ПАТ «Альфа банк».

У третьому розділі «Перспективи розвитку карткового бізнесу банків» досліджено міжнародний досвід розвитку ринку платіжних карток; ризики обігу платіжних карток та процеси управління ними, запропоновано використання банком моделі управління ризиками обігу платіжних карток.

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження було з'ясовано наступне:

1. Складовими ринку платіжних карток є: інструменти - платіжні картки та, задіяна для їх обслуговування, інфраструктура; учасники - сторони, задіяні в процесі обслуговування платіжних операцій, що здійснюються за допомогою карток: власники карток, торгово-сервісні підприємства і банки; система (карткова платіжна система) - сукупність інститутів, що здійснюють підготовку та контроль за виконанням правил, проведення розрахунків між учасниками, розробку програмного забезпечення та технологій проведення платежів, захист інтересів учасників; правила - набір нормативно-правових документів, що регулюють діяльність усіх задіяних на ринку платіжних

карток учасників на різних етапах їх взаємодії на всіх рівнях (внутрішньому, національному та міжнародному).

2. Банківська платіжна картка – це інструмент, призначений для проведення платіжно-розрахункових та інших фінансових операцій з використанням грошових коштів, що випускається банківською установою для фізичних і юридичних осіб відповідно до законодавством країни-емітента і договору між власником і емітентом.

3. В Україні основним законодавчим актом, що регулює загальні засади емісії та здійснення операцій з використанням платіжних карток є Закон України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" від 05.04.2001. Порядок реєстрації платіжних систем на території України передбачений Положення НБУ «Про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури» № 43 від 04.02.2014 та інші. Сучасне українське законодавство, яке регулює ринок платежів в Україні, є доволі застарілим і не відповідає сучасним викликам діджиталізації, що потребує приведення його до міжнародних стандартів, зокрема, до вимог директиви PSD2 в рамках угоди з ЄС.

4. Аналіз динаміки ринку платіжних карток за період 2016-2019 рр., свідчить, що цей сегмент активно розвивався. У 2019 р. лідером за сумою платежів та переказів коштів в Україні була СЕП НБУ, проте за кількістю платежів - карткові платіжні системи. У 2019 році, станом на кінець періоду, лідером за сумою та кількістю операцій з платіжними картками була платіжна система «MasterCard», її частка склала 69,3% та 68,9% відповідно, частка «Visa» 30,5% та 30,4%, частка НПС «ПРОСТІР» - менше 1% від загального обсягу.

5. Тренди, що сформувались на ринку платіжних карток у 2019 році, станом на кінець періоду, характеризуються наступним:

а) кількість платіжних карток, емітованих українськими банками, становила 68,9 млн шт., з яких 61% (або 42,2 млн шт.) – активні платіжні картки (зростання 14 %), кількість активних платіжних карток з безконтактною функцією зросла майже у 3 рази(за 2019 рік) і склала 11,2 млн шт (26,5% від активних).

б) мережа платіжних терміналів становила 350 тис. шт., таке зростання відбулося за рахунок збільшення кількості торговельних платіжних терміналів(на 20% за 2019 р.), проте кількість банківських терміналів, навпаки, скоротилась (на 10% за 2019 р.).

в) загальна сума операцій, здійснених із використанням платіжних карток, становила 3576 млрд грн, (зростання на 24% за 2019 р.), а загальна кількість таких операцій - 5057 млн шт., (зростання на 29% за 2019 р.).

6. Сьогодні ринок платіжних карток України є досить сформованим і має ТОП-10 лідерів до яких належить і ПАТ «Альфа банк». Станом на 01.01.2020 р. ринкова позиція банку зумовлена динамічним зростанням кількісних показників на ринку карткових продуктів, а саме:

а) частка емітованих платіжних карток (в обігу) склала 2634 тис. шт. або майже 3% від загальної кількості по банківській системі в цілому;

б) частка активних карток склала 1 234 тис. шт або 3% кількість платіжних карток по банківській системі в цілому;

в) інфраструктура обслуговування платіжних карток досить розвинена - частка банківських пристроїв самообслуговування склала 0,9 тис.шт (або 2,5%), частка платіжних терміналів склала 0,9 тис.шт (або 3%), частка підприємств торгівлі та сфери послуг склала 5,7 тис. шт (або 2,7%) від загальної кількості.

7.Ринкова позиція АТ «Альфа банк» пов'язана, насамперед, зі стратегією карткового бізнесу банку, складовими якої є індивідуальний підхід у впровадженні карткових продуктів, цінова політика, розширення інфраструктури обслуговування платіжних карток за рахунок збільшення POS-терміналів.

8. Тривалий час Україна була державою з високим рівнем використання готівки в економіці (М0/ВВП), проте за період 2014-2019 років М0/ВВП скоротився майже у 2 рази, станом на кінець 2018 р. він склав 10,21% , 2019 р. - 9,7%,. у Польщі показник М0/ВВП станом на кінець 2018 року склав 8,5%. Сума та кількість розрахунків з використанням платіжних карток збільшилась в аналізованому періоді, проте є фактори, що стримують цей процес в Україні, зокрема, недостатній розвиток інфраструктури обслуговування банківських платіжних карток.

9. Станом на кінець 2018 р. кількість банкоматів у нашій країні склала 97,4 од. на 100 тис населення, проте у Польщі цей показник склав 70,8 од. на 100 тис. населення, що більше майже на 27 тис.од. Відповідно в Україні високе проникнення банкоматів, проте за показником - кількість POS-терміналів наша країна відстає. Станом на кінець 2018 р. кількість POS-терміналів на 100 тис населення в Україна склала 710 од, у Польщі цей показник склав в два ризи більше - 1410 од на 100 тис населення. У 2016-2018 р. в обох країнах цей показник збільшувався. Таким чином, спостерігаємо скорочення кількості банкоматів, що переважно використовуються для зняття готівки, та зростання POS-терміналів. Проте, вважаємо, що варто пришвидшити збільшення кількості POS-терміналів, за рахунок стимулювання малих підприємств до встановлення цього обладнання, що сприятиме зростанню безготівкових розрахунків та скороченню тіньової економіки.

10. Запропонована модель управління картковими ризиками, що базується на наступних обов'язкових принципах: максимальна деталізація ризикових сценаріїв для розробки превентивних заходів; спрощення процесу детальної попередньої оцінки на користь посилення запобіжних заходів; нульова терпимість до ризику при розробці політик з управління ризиками та комплексу превентивних заходів; принцип подвійного контролю; підвищення рівня автоматизації; принцип складання «отриманого уроку» за результатами настання ризикової події; моніторинг і пост-контроль ризикових факторів на всіх рівнях банку зі щоденною, щотижневою, щомісячною, щорічною частотою.

Використання комерційним банком запропонованої моделі управління ризиками платіжних карток, сприятиме зниженню ризиків при проведенні своєї діяльності на картковому ринку.

АНОТАЦІЯ

Червона Ю.М. «Діяльність банків на ринку платіжних карток»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за спеціалізацією «Банківська справа». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

У роботі розглянуто теоретичні аспекти понять «банківська платіжна картка», «ринок платіжних карток»; досліджено особливості діяльності міжнародних платіжних систем VISA та MasterCard; досліджено нормативно-правову базу, що визначає порядок діяльності учасників та членів платіжних систем, зокрема банків.

Проаналізовано тенденції розвитку ринку платіжних карток в Україні; ринкову позицію ПАТ «Альфа банк» на ринку платіжних карток; досліджено конкурентні переваги карткових продуктів ПАТ «Альфа банк».

Досліджено міжнародний досвід розвитку ринку платіжних карток; визначено банківські ризики обігу платіжних карток та процеси управління ними, запропоновано використання банком моделі управління ризиками обігу платіжних карток.

Ключові слова: банк, платіж, картка, термінал, банкомат

ANNOTATION

Червона Ю.М. «Bank activity in the market of payment cards»

thesis for Bachelor degree in specialty «072 Finance, Banking and Insurance»
under the program «Banking», Odessa National Economic University
Odessa, 2020

The paper considers the theoretical aspects of the concepts of "bank payment card", "payment card market"; the peculiarities of the activity of the international payment systems VISA and MasterCard are investigated; the normative-legal base that determines the order of activity of participants and members of payment systems, in particular banks, is investigated.

Trends in the development of the payment card market in Ukraine are analyzed; market position of PJSC "Alfa Bank" in the market of payment cards; the competitive advantages of card products of PJSC "Alfa Bank" are investigated.

The international experience of payment card market development is studied; the banking risks of payment card circulation, the use of the bank's model of risk management of payment card circulation is proposed.

Key words: bank, payment, card, terminal, ATM